گفتوگۆ لەگەڵ هونەرمەند ڕزگار خۆشناو.. سازدانی : عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ)

گفتوگۆ لەگەڵ هونەرمەند ڕزگار خۆشناو
لە هەولێر بۆ ئاهەنگی ژنهێنان و بەزم و هەراکەی دەڵێن ئەکلێنجه

هونەرمەند ڕزگار خۆشناو

- لە ١٠ ی شوباتی ١٩٥٢ لە شاری شەقڵاوە لە دایک بووە.
- لە ساڵی ١٩٦٨ لە (معهد الدراسات النغمیة العراقی) دەستی کردووە بە خوێندنی (عود) نەزەریاتی شەرقی کوردی.
- لەساڵی ١٩٨١ عێراقی بەجێهێشتووە و لەساڵی ١٩٨٢ دەستی کردووە بە خوێندنی کومیو ستیونی-کلاسیک و لە ساڵی ١٩٨٩ دا تەواوی کردووە بەدەرەجەی دبلۆم. وەساڵێک پاشتر بەوانامەی ماجستێری وەرگرت لە تالیف و ئەندامی دائمی کۆمیسیۆنی نەمساوییە.
- لەساڵی ١٩٩١-١٩٩٥ لەگەڵ گروپێکی تیاتەری نەمساوی ئیشی کردووە هەم موزیکژەن و هەم ئەکتەر بووە. چوونەتە پۆڵۆنیا و ڕۆمانیا و ئەڵمانیا. دوو کاسێت لە ١٩٨٣ و ١٩٨٥ وە سیدییەک لەگەڵ گروپەکەی کەهەر هەموویان مامۆستای دانشگان لە نەمسا (ڤیناو گرامش)لە ١٩٩٥ دەرهات و ٢٥٠٠ دانەی لێ فرۆشرا. ئێستاش خەریکی سیدییەکی تازەن لەگەڵ چەند کۆنسەرتێک کە.تەنها زیاتر بۆ خەڵکی ئەوروپایە کە زۆر تاموچێژ لە موزیک و کۆنسەرتی ئێوان وەردەگرن و زیاتر لە (٩٠٠ تا ١١٠٠) کەس ئامادەی ئاهەنگەکانیان دەبن. هەروەها لەگەڵ هونەرمەندان مەرزیە وناسری ڕەزازی و حەمە جەزا و ئەردەڵان…تاد زۆر کۆنسەرت و ئاهەنگیان لە ئەوروپا و ئەمریکا و کەنەدا و ئوسترالیا سازداوە.

لە میانی ئەوسەردانەی کورتەی هونەرمەند ڕزگار خۆشناو بۆ شاری باراناوی ڤانکۆڤەر ، ئەم دەرفەتەمان قۆستەوە و ئەم پرسیارانەمان ئاراستە کرد و ئەویش بەوپەڕی خۆشحاڵییەوە وەڵامی پرسیارەکانی داینەوە.

عەبدوڵڵا سەڵمان (مەشخەڵ) : ڕێگرییەکانی بەردەم گەشەی مۆسیقای کوردی بە شێوەیەکی گشتی چین؟

ڕزگار خۆشناو : تەنها ئەم پرسیارە ده تا پانزه لاپەڕەی دەوێ تاکو بتوانی وەڵامی بدەیتەوە. بەڵام من بە کورتی ئەو خاڵانەی کە دەبنە هۆی دواکەوتنی ئاستی مۆسیقای کوردی باس دەکەم:

١- نەبوونی وڵاتێکی کوردی و نەبوونی دام و دەزگای ڕۆشنبیری و پەیمانگای مۆسیقی هونەری تەواو و بە ئیمکاناتی باش.

٢- بندەستی میللەتی کورد و نیازی پیس و چەپەڵی دەوروپشتی کورد بە گۆڕینی کولتوری کورد بە عەرەبی و تورکی وفارسی بەتایبەتی فۆلکلۆری کوردی کە ئەمڕۆ بۆتە نەچیرێکی ئاسان و نزیک بۆ ئەوان.

٣- نەبوونی هاندانی تەواو لەلایەن ڕێکخراوە سیاسییەکانی کورد و پشتگیری هونەرمەندان لە ڕووی مادی و مەعنەوییەوە.

٤- میللەتی کورد بەگشتی میللەتێکی وا ڕۆشنبیر نییە کەوەکو هونەرمەندان لەوان تێدەگەن ، لە ئەمە بگەن. بۆیە لەلایەن خەڵکی کوردەوە هونەرمەند زۆر هان نادرێت. دەپرسن کوا کاسێتی تازە یان کوا سیدی تازە؟ بەڵام کە هونەرمەند مەسرەفێکی زۆری کرد و ئەویش ئەگەر پێی قەرز بکرێ، ئەوا نیوەی پارەکەی نایەتەوە. تۆ باسی قازانج هەر مەکە. کورد وا فێر بووە کاسێت تەسجیل بکات و نەیکڕێت!

٥- نەبوونی گروپی مۆسیقی باش و بەرهەمی باشیش پەیوەندی بە ئیمکاناتی هونەری و ماددییەوە هەیە.

عەبدوڵڵا سەڵمان (مەشخەڵ) : کاریگەری مۆسیقای ڕۆژئاوا لەسەر مۆسیقای کوردی چییە؟

ڕزگار خۆشناو : مۆزیکی ڕۆژئاوا دوورە لە مۆزیکی کوردی (ئەگەر باسی کوردستان بکەین)، بەڵام لە ئەوروپا و ئەمریکا و کەنەدا ئەوا مۆزیکی ڕۆژئاوا کارێکی زۆر ئەوتۆی نەکردۆتە سەر موزیکی کوردی یان تەئسیری لەسەر موزیکی کوردی نەبووە . هەوڵی زۆر دراوە سوود لە تەکنیکی ڕۆژئاوایی و لە هەندێک ستایڵی ڕۆژئاوا وەکو"پۆپ ، جاز ، ڕۆک ، بلوز ، کلاسیک …تاد" وەربگرێت. لەو مەجالەش هونەرمەندی گەورەی کورد خوالێخۆشبوو قادر دیلان و هونەرمەندان عومەر دزەیی و جوان حاجو چەند نموونەیەکن لەو هونەرمەندانەی کە توانیویانە لەم بارەیەوە سوود وەربگرن.

بەڕای من ئەتوانین پرسیارەکە پێچەوانە بکەینەوە : ئایا موزیکی کوردی چ کارێکی لەسەر موزیکی ڕۆژئاوا کردووە؟ هەموومان موزیکی فلامینکۆ(Flamingo)ی ئەسپانی ، یان موزیکی قەرەجی ئەسپانیامان گوێ لێبووە کە بەزۆر دەلیل کاتی خۆی واتە کاتی هەڵاتنی موزیکوان و عودژەنی گەورە و بەناوبانگی کورد (زریاب) بەغدای بەجێهێشت و بەرەو ئەندەلوس ڕۆیشت و بناغەی ئەم مۆزیکەی داناوە، یان زۆر گۆرانی پۆپی(pop)ی جیهانی بەناوبانگ کە میلودییەکەی پەیوەندییەکی زۆری لەگەڵ میلۆدی کوردی کۆن و هەورامی و شوێنەواری ترەوە هەیە.

عەبدوڵڵا سەڵمان (مەشخەڵ) : ئایا بەبڕوای جەنابت مۆسیقای فۆلکلۆر دەتوانێت ببێتە بناغەی مۆسیقای ئەم سەردەمە وە بۆچی؟

ڕزگار خۆشناو : ئێمەی کورد ئەبێ یەک شت بزانین کە ئەویش جیاوازی نێوان موزیکی فۆلکلۆری وەکو کەلەپوری ڕەسەنی کوردی و مایەی شانازی و هەبوونی میللەتێک و پەیوەندی بە دیرۆک و داب ونەریتی کوردەواری و هەروەها مۆزیکی هونەری بەهەموو جۆر و بەشەکانیەوە کە ئەویش پەیوەندی هەیە تا ڕادەیەک بە بارودۆخی کورد و ئاوێنەیەکی ڕاستەقینە و دەنگدانەوەیەکی بارودۆخی کۆمەڵە. بەڵام ئەوە مانای وا نییە کە فۆلکلۆری کوردی نابێ ببێتە بناغەی دروست بوونی گشتی موزیکی کوردی. هەتا زۆر لە کۆمپۆسیوری جیهانی وەکو ئارام خاجاتوریان، چایکۆفسکی و زۆرانی تری جیهان بە تایبەتی (ئەنتەنیۆ دڤۆرژاك)ی چیکی. نەوەک تەنها موزیکی کلاسیک ، بەڵکو ئەمان Jazz وBlues کەهی ڕەشەکانی ئەمریکایەو دەرد و موعاناتی میللەتێک باس دەکات و بە موزیکژەنی جیهانی بۆتە ڕێبازێکی موزیکی گرنگ و بناغەکەشی لەسەر موزیکی فۆلکلۆرە و نەک تەنها ئەمە، بەڵکو Blues هەر بە کلتوری ڕەش لە قەڵەم دەدرێت،کە بە ڕاستی بۆتە موزیکی کۆن و کلتوری ڕەشەکانی ئەمریکا و ئەویش بووە بە بناغەیەکی تر بۆ موزیکی تری پاش هاتوو. یاخود Country موزیک کە پێیدەڵێن موزیکی(رعاة البقر) هی جووتیارە سپییەکانی ئەمریکایە و بۆتە فۆلکلۆر و کولتوری کۆنی ئەم میللەتە و زۆر گۆرانی تازەی Pop و Rock بناغەیان لەسەر (Country Music) داناوە.
ئەمەش ئەبێ بە تایبەتی کاتێ مرۆق بێ وڵات بێ و بێ مۆزیک بێ و بێ (Identity) هەویە بێ، ئەوا دەبێ ببێتە بناغەی تەواوی هەموو دامەزراندنی موزیکی ئەم میللەتە.چۆن؟
مامۆستاکەم کە بەداخەوە ده ساڵ پێش ئێستا مرد، زیاتر لە شەش ساڵ لە کاتی حوکمی مەلەکی لە ئەفغانستان بووە و لەلایەن حکومەتی

نەمساوە کەکردنەوەی فۆلکلۆر و گۆرانی ئەفغانی پێ سپێردرابوو کە زۆر بە پوختە وجوانی کەی کردبێتەوە دەڵێ"کاتێ مرۆڤ توانی لە فۆلکلۆر تێ بگات، ئینجا موزیکی ئەسڵی تازە دروست دەکات".
بێگومان من باسی ئەوە ناکەم کە وەکو چەند کەسانێک دەڵێن مۆزیک و گۆرانی فۆلکلۆری دەگۆڕێن و یان بە ئامێری ڕۆژئاوایی لێی دەدەن یان میلۆدی گۆرانییەکە تۆزێ دەگۆڕن یا ڕزمی یا دابەشکردنی موزیک، بەڵام جۆرە مامەڵە لەگەڵ فۆلکلۆر ناکرێ، بەڵکو ئەبێ ئەمە گۆرانی تازە دابنرێین کە بناغەکەی لەسەر فۆلکلۆرە یانی (Melodiznge) زۆر میللۆدی فۆلکلۆری کورت دەگرێ بە خۆیەوە ڕزمی فۆلکلۆری..تامی فۆلکلۆری وەک گۆرانی Pop(ئێرلەندە) بە وێنە یان یابانی، هیندی، عەرەبی، فارسی. بەڵام هەموو کەسێک ناتوانێ ئەم شتە دروست بکات چونکە شارەزاییەکی چەند ساڵانەی باشی دەوێت و موزیکزانی لەهاتوو کە سەریان لە موزیکی کۆن و تازە دەردەچێت، بیکەن.

عەبدوڵڵا سەڵمان (مەشخەڵ) : دیاردەی شەوی کوردی و شایی کوردی چۆن دەبینن؟

ڕزگار خۆشناو : بەداخەوە لەم چەند ساڵەی دوایی دیاردەیەکی زۆر خراپ بڵاوبۆتەوە ئەویش ئاهەنگی کوردی سیاسی بۆتە ئێکلێنجەی کوردی(لە هەولێر بە ئاهەنگی ژن هێنان و بەزم وهەراکەی دەڵێن ئێکلێنجە) هێشتا سروودی"ئەی ڕەقیب" تەواو نەبووە دەستی یەک دەگرن و لە زەوقی موزیکوان و گۆرانیبێژ دەدەن.
ڕاستە ئەو ئاهەنگانەی کورد دەیکات لەسەدا نەوەد و نۆ پێی دەڵێن (پارتی-Party) یان شەوێک کە خواردن و دانس و سەما و شایی و …تاد تێدایە و کۆنسێرتیش کە منداڵی تیا قەدەغەیە و هەروەها خواردنەوەشی تێدا نافرۆشرێت ، کەسیش بە “ئەی ڕەقیب” هەڵناسێ.
بەڵام بە نەکرێ ڕێز لە برای گۆرانیبێژ و هونەرمەندانی سەر شانۆ بگرین کە ئاهەنگەکە دەکەنە دوو بەش. بەشی یەکەم بۆ گۆرانی خاو و مەقام و ئەهلی زەوق، دووەمیش بۆ شان بادان! من ئەم دیاردەیەم لای هیچ میللەتێکی دی وە هەتا لە ناو خودی کوردستانیش خەڵک ئەگەر زۆر هەستی جوڵایەوە کاتی ئاهەنگ ئەوا چەپڵە لێ دەدات و لەشوێنی خۆی دێتە پێش. بەڕاستی من یەک بە باری خۆم کاتێ خەڵک شایی دەکات حەزدەکەم زوڕنایەک یا دەهۆڵەم پێ بێت چونکە هەست ئەکەم ئامێرەکەم زوڵمی لێ دەکرێت و شیاوی ئەو ئەزیەت و زەغتکردنە نییە. زۆر جاریش چ میللۆدی لە بدەم بە عود یا دەهۆڵ لە بدەم ئەوا کەس هەر فەرقیشی پێ ناکات چونکە ئەوەندە گەرم بوون کە ئاگایان لە موزیک هەر نییە.
شایی کوردی تا بەڵێی جوانە و لەبارە و پیاو حەز دەکات تەماشای

بكات بەڵام نەك وەكو هەندێك كە شایی كوردی نازانن و بەنەوعێك خۆیان دەجوڵێنن كە زیاتر لە (Techno) و دانسی مۆدێرن دەكات و تیایا جلوبەرگی مۆدێلی تازە نیشان دەدرێت. هەتا ئەم شاییە كوردییە بەردەوام بێت، ئەوا موزیكی كوردی هەر لەو حاڵەتە دەمێنێ كە تەنها شایی گەرم بكات و بەس نەوەك شتی هونەری دروست بكرێت كە ڕێكوپێك بێت و نەك تەنها كورد بەڵكو خەڵكی غەیرە كوردیش بتوانێ زەوقی لێوەربگرێت. ئەوەندەی نەماوە كە خەڵك دەهۆڵ وزوڕنا بێننە نێو هۆڵ و موزیك وگۆرانی كوردی هەر لە بەین بدات.

عەبدوڵڵا سەڵمان (مەشخەڵ) : دەڵێن تۆ یەكەمین كەسی كە وەتەرێكت بۆ عود زیاد كردووە؟

ڕزگار خۆشناو : ئەم وەتەرە یان تەلە تەكمیلەی تەلەكانی ترە، یانی جیاوازە لەوەی (جمیل و میرشیر)ڕەحمەتی كە ئەوان پێیان دەگووت (قەبە دوگاە). ئەوەی من زیادم كردووە ئێستا نەك تەنها لە كوردستان و عێراق، بەڵكو لە زۆر شوێنی تریش بەكاری دێنن. ڕەنگە ئەگەر عود لای پیانۆ نەسب بكرێت یانی دەكاتە(سۆڵ – Sol)

عەبدوڵڵا سەڵمان (مەشخەڵ) : ئێستا زۆربەی زۆری ئەوانەی دەست بە فێربوونی عود دەكەن لاسایی ئێوە دەكەنەوە ، ئایا ئەمە چۆن دەبینن؟

ڕزگار خۆشناو : من هەرچەنێك دەستم پێكردبێ و خۆم فێری ئامێری عود كردبێ ئەوا گرنگ نییە ، بەڵكو ئەوە گرنگە كە من هەر لە ساڵانی پەیمانگاوە واتا ١٩٦٨ وە تاكو ئێستا زۆر تەئكیدم لەسەر ڕوحییەت و تاموچێژی كوردی ڕەسەن كردووە. وە لە كوردستان زۆر گروپ عودیان لە نێو گروپەكەیان بەكار نەدەهێنا بە دەلیلی ئەوەی گوایە عود ئامێرێكی عەرەبییە و بە كەڵكی كوردی نایەت.
ڕاستە ئێمە لەبەر ئەوەی موزیكی عەرەبیمان زۆر گوێ لێبووە كە بە ئامێری عود لێدراوە و چونكە هەموو ئاوازدانەر و دابەشكەر و فێربوون لە ڕۆژهەڵات بە تایبەتی لای میللەتی عەرەب بە عود دەكرێت، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەێنێ كە من هەستم ئامێرێكی جوانی تەختی ڕۆژهەڵاتی هەڵبگرم و خۆی لێ دوور كەم. چونكە ئەگەر موزیكژەن ڕوحیەتی عەرەبی یا فارسی یا توركی بێت ئەوا باڵەبان، ساز، سنتوور، ڤیولون، چێلەو هەمووی بە ڕوحیەتی ئەم میللەتانەی كە باسم كرد لێدەدات. واتە گرنگ نییە چ ئامێرێكە، بەڵكو كە لێی دەدات و چۆن ئێستا من شانازی بەوە دەكەم كە زۆر موزیكژەنی كوردی ناسراویش تەقلیدی من دەكەن و ڕێ و ڕێچكەی نزیك بە منیان گرتۆتە بەر و ئەوەش باشی زیاترە لە خراپی بە تایبەتی دوای زیادكردنی تەلی

شەشەم عود دەنگی بە گوێرەی عودی عەرەبی و فارسی یەکجار گۆڕا و زیاتر بوو بە دەنگێکی زیاتر کوردی ودوور بوو لە میللەتانی تر. ئیتر بۆ هیوام بتوانین سوود لە ئامێری دیکەی میللەتان وەربگرین و هیچ ئامێرێک فڕێ نەدەین.
ڤیولۆن : هەم عەرەب بە عەرەبی لێی دەدات.فارس بە فارسی وتورک بە تورکی و کوردیش بە کوردی ئەبێ لێیبدات.

عەبدوڵڵا سەڵمان (مەشخەڵ) : لە کۆتاییدا چ ڕێنوێنییەکتان هەیە بۆ مۆسیقارە کوردەکان؟

ڕزگار خۆشناو : هیوام وایە کە ئەوانەی ئەیانەوێ فێری موزیک ببن یان ئامێرێکی موزیک فێر بن، ئەوا زۆر گوێ بگرن بۆ موزیکی فولکلۆری کوردی و دوای دوو سێ ساڵ نەڵێن من تازە بوومە موزیکژەن و ئیتر بچینە سەر شانۆ و خۆیان بە موزیکوان دانێن. چونکە لە ئەوروپا خەڵک لە تەمەنی چوار پێنج ساڵیدا دەست پێدەکەن و هەتا ده پانزه ساڵیش ناچنە سەر شانۆی حیرفەیی یان پرۆفیشیۆناڵی چونکە بەلایانەوە هەڵەیە!. ئەبێ موزیکوانی کورد بە فەربوونی دوو جوملەی موزیک و گۆرانیبێژ بە سێ – چوار گۆرانی نەیەنە سەر شانۆ و پێش ئەوەی هونەرمەند ڕێی هونەریان دەست پێبکات کۆتایی دێت. بەداخەوە کورد تەنها میلەتێکە کە مامۆستا و قوتابی لێک دەرناکات. ڕێزی یەکێک کە تازە هاتۆتە مەیدانی هونەر بەقەدەر یەکێک دەگیرێت کە زیاتر لە سی ساڵە خزمەت دەکات و چەندەها جیلی پێگەیاندووە. من ناڵێم هونەرمەندی گەنج هان نەدرێت، بەپێچەوانەوە ئەبێ ئێمە هەموو گەنجەکان و ئەوانەی تازە دەست پێدەکەن هان بدەین. بەڵام ئەبێت بزانین چۆن و بۆچی؟ نەوەک وابێت کە کابرا بڵێت ئەوە منم وا گەیشتمە ئەو پلە بەرزە و ئیتر خۆی و ئاستی هونەری خۆی لەبیر بچێت. لە کۆتایشدا هیوای سەرکەوتن بۆ (ڕەنگاڵە) ئەو ڕۆژنامە خنجیلانە تازەیەتان دەخوازم و هیوادارم بتوانن بەم ڕێیە خزمەتی وشەی کوردی ڕەسەن و کولتوری کوردی و زمانی کوردی بکەن کە ئەمڕۆ پێویستی بە هەموو جۆرە بزووتنەوەیەکی کولتوری و کۆمەڵایەتی هەیە بە تایبەتی بۆ جیلی ئێستای گەنجەکانی دەرەوەی کوردستان. هەر بژین وزۆر سوپاس.

٥ ی نیسانی ١٩٩٩
ڤانکۆڤەر-کەنەدا

تێبینییەکی پێویست : ئەم چاوپێکەوتنەم لە ٥ ی نیسانی ١٩٩٩ لە شاری ڤانکۆڤەر لەگەڵ هونەرمەند ڕزگار خۆشناو لە ڕێگەی بەڕێز کاک

“سلێمان ساڵح”ەوە سازداوە و وا بڕیار بوو لە ڕۆژنامەی
“ڕەنگاڵە”دا بڵاو بکرێتەوە، بەڵام لەبەر چەند هۆیەک ڕۆژنامەی
“ڕەنگاڵە” چاوی نەپشکوت و ئەم چاوپێکەوتنەش ڕووناکی نەبینی.
ڕەنگاڵە وەکو ڕۆژنامەیەکی ڕۆشنبیری و هونەری عەبدوڵڵا سلێمان
(مەشخەڵ) و گۆران عەبدوڵڵا بە نیاز بوون لەسەر ئاستی کەنەدا چاپ
و بڵاوی بکەنەوە. لێرەوە داوای لێبوردن لە کاک ڕزگار خۆشناو و
کاک سلێمان ساڵح دەکەم.